

Dobre praktyki w nauczaniu języka angielskiego na etapie edukacji wczesnoszkolnej

Good practice in teaching English at the stage of early childhood education

ABSTRACT

The article by Anna Szkolak-Stępień “*Good practice* in teaching English at the stage of early childhood education” refers to the implementation of the educational process in the English language for stage I–III grades of primary school. Early education is a very important period in the development of the child. Many internal and external factors affect the success or failure in learning and the acquisition of competences by young students. In three closely related sections issues concerning - *a good student* of English, *a good English teacher* and *good teaching English* - have been successively discussed. The summary of the article is the conclusion that good teaching is a creative process, which triggers some initiative and causes that both the teacher and student are satisfied with what they are doing. A good English teacher must plan the whole process of teaching and at the same time he or she must be able to present teaching material in an accessible way for the appropriate age group. Key issues include: the student at school age, a teacher of early childhood education, teaching English.

Keywords: *the student in younger school age, a teacher of early childhood education, teaching English*

STRESZCZENIE

Artykuł odnosi się do realizacji procesu edukacyjnego w zakresie języka angielskiego na etapie klas I–III szkoły podstawowej. Edukacja wczesnoszkolna

to bardzo ważny okres w rozwoju dziecka. Wiele czynników wewnętrznych i zewnętrznych wpływa na powodzenie lub niepowodzenie w uczeniu się i zdobywanie kompetencji przez *małych* uczniów. W trzech, ściśle ze sobą powiązanych podrozdziałach poruszone zostały kolejno zagadnienia dotyczące: *dobrego ucznia* języka angielskiego, *dobrego nauczyciela* języka angielskiego oraz *dobrego nauczania* języka angielskiego. Podsumowaniem artykułu jest konkluzja, że dobre nauczanie to proces twórczy, wyzwalający inicjatywę i powodujący, że zarówno nauczyciel, jak i uczeń mają satysfakcję z tego, co robią. Natomiast dobry nauczyciel języka angielskiego musi zaplanować cały proces nauczania i równocześnie musi umieć zaprezentować materiał nauczania w sposób przystępny dla odpowiedniej grupy wiekowej. Zagadnienia kluczowe to: uczeń w młodszym wieku szkolnym, nauczyciel wczesnej edukacji, nauczanie języka angielskiego.

Słowa kluczowe: *uczeń w młodszym wieku szkolnym, nauczyciel wczesnej edukacji, nauczanie języka angielskiego*

Wprowadzenie

Edukacja wczesnoszkolna to bardzo ważny okres w rozwoju dziecka. Wiele czynników wewnętrznych i zewnętrznych wpływa na powodzenie lub niepowodzenie w uczeniu się i zdobywanie kompetencji przez *małych* uczniów, również w zakresie przyswajania języków obcych. Dlatego kwerenda literatury w zamyśle poszukiwania skutecznych sposobów ułatwiających dzieciom w młodszym wieku szkolnym naukę języka angielskiego stała się celem pracy. Natomiast głównym założeniem pracy jest teza, iż *dobre praktyki* w nauczaniu języka angielskiego na etapie edukacji wczesnoszkolnej wzbogacają proces uczenia się i poprawiają jakość kształcenia oraz wychowania.

Dobry uczeń języka angielskiego

S. Phillips, opisując ucznia w okresie wczesnoszkolnym, uważa, że „nie wiek dziecka liczy się w klasie, ale to jak dojrzałą jest osobą” (Phillips, 1993, s. 23). Kultura, środowisko (miejskie lub wiejskie), płeć czy oczekiwania rodziców to tylko nieliczne czynniki mające wpływ na dojrzałość dziecka. Autorka książki stwierdza, że sposób, w jaki dzieci uczą się języka obcego, zależy od stopnia rozwoju. Uczniowie w młodszym wieku szkolnym nie traktują nauki języka jako gry intelektualnej lub abstrakcyjnego

systemu. Ponadto dzieci są doskonałymi naśladowcami, którzy nie przejmują się swoimi niedociągnięciami, np. złą wymową, i mimo to chętnie uczestniczą w zajęciach przygotowanych przez nauczyciela. Wymienione elementy należy wykorzystać, aby utrzymać wśród dzieci wysoki poziom motywacji do nauki i spowodować, aby lekcje języka angielskiego były przyjemne (Phillips, 1993).

H.D. Brown przedstawia listę cech charakterystycznych dla dobrego ucznia języka angielskiego. Zatem dobrzy uczniowie m.in.:

- „organizują informacje dotyczące języka,
- są kreatywni i nie boją się eksperymentować z gramatyką oraz słownictwem języka,
- ćwiczą używanie języka nie tylko w klasie, ale również poza nią,
- robią błędy, które nie są wymierzone przeciwko nim,
- uczą się sposobów, które pomagają w podtrzymywaniu rozmowy,
- znajdują własną drogę i są odpowiedzialni za swoją naukę,
- uczą się różnych stylów mowy i pisania” (Brown, 2001, s. 209–210).

Brown podkreśla również, że nie każdy dobry uczeń musi wykazywać wszystkie cechy, które zostały umieszczone na liście. Niekiedy spełnianie kilku z nich świadczy o zaangażowaniu ucznia w naukę języka angielskiego (Brown, 2001).

D. Meador, w odpowiedzi na pytanie, jakie są cechy charakterystyczne dla dobrego ucznia, przedstawia listę wartości, które jego zdaniem, stanowią odpowiedź na postawione pytanie. I tak, dobry uczeń przede wszystkim zadaje pytania w sytuacji, kiedy nie rozumie wprowadzonego materiału. Jest to jedyny sposób na zasygnalizowanie nauczycielowi, że pojawiają się elementy lekcji, które mogą być dla niego niezrozumiałe. Drugą cechą charakterystyczną dobrego ucznia to bycie osobą, która ciężko pracuje. Oznacza to, że wkłada cały swój wysiłek, aby osiągnąć sukces. Prosi o dodatkową liczbę zadań, starannie przygotowuje się do testów oraz jest świadomy swoich słabości i szuka sposobów, aby je przewyciężyć. Kolejny atrybut dobrego ucznia to zaangażowanie, co oznacza, że uczestniczy w dodatkowych zajęciach, które pozwalają rozwijać zainteresowania. Dobry uczeń to przywódca, który odpowiada za przewodnictwo nad klasą, służy przykładem oraz motywuje innych do pracy w celu osiągnięcia sukcesu. Ponadto jest on zmotywowany,

dzięki czemu jego nauka jest łatwiejsza i przyjemniejsza. Następną cechą charakterystyczną jest umiejętność rozwiązywania problemów. Co więcej, uczeń wykorzystuje szansę, jaką jest bezpłatna edukacja. W całości korzysta z czasu oraz możliwości, jakie otrzymuje w szkole. Swoim zachowaniem nie stwarza problemów nauczycielowi oraz w pełni przestrzega wyznaczonych zasad. Jako ostatnią cechę dobrego ucznia, Meador podaje bycie godnym zaufania wychowankiem. Zaufanie to cecha, która jest niezwykle ceniona nie tylko wśród nauczycieli, ale także wśród uczniów (Meador, 2016).

Dobry nauczyciel języka angielskiego

Okres wczesnoszkolny to znaczący czas w życiu każdego dziecka, dlatego też ważnym elementem edukacji jest odpowiednie nastawienie oraz kompetencje nauczyciela do pracy z *małymi* dziećmi. „Zawód nauczyciela pierwszego szczebla edukacji jest o tyle specyficznym zawodem, że wymaga gruntownej wiedzy psychologicznej i pedagogicznej. Nauczyciel ten wyróżnia się umiejętnością nie tylko przekazywania informacji dziecku w młodszym wieku szkolnym, ale przede wszystkim umiejętnością dostrzegania potrzeb dziecka i przyczyn jego zachowania” (Szkolak, 2013, s. 20). Poza tym zawód nauczyciela jest jednym z najbardziej wszechstronnych zawodów w dzisiejszych czasach. Łączy ze sobą pasję i poświęcenie, zaciętość i zrozumienie, nauczyciel musi być zarówno doradcą i odbiorcą, aktorem przed widownią, jaką są uczniowie, jak i reżyserem swojej roli. Doskonale odzwierciedlają go słowa W.A. Warda: „The mediocre teacher tells. The good teacher explains. The superior teacher demonstrates. The great teacher inspires”, co oznacza „Przeciętny nauczyciel mówi. Dobry nauczyciel wyjaśnia. Pierwszorzędny nauczyciel pokazuje. Wspaniały nauczyciel inspiruje” (Ward, 2016).

Jak przekonuje H. Stasiak, nauczanie dzieci jest o wiele trudniejsze niż dorosłych, „ponieważ wymaga szczególnie starannego przygotowania od nauczyciela, którego wykształcenie obejmuje nie tylko znakomitą znajomość nauczanego języka. Nieprawdą jest, że nauczyciel skierowany do nauczania dzieci może dysponować tylko znajomością języka na poziomie podstawowym (bo taki jest zakres leksyki i struktur przyswajanych przez uczniów na tym etapie kształcenia), ponieważ stanowi on pierwszy model kształtujący u małego ucznia niejednokrotnie niewymazywalnie nawyki językowe w zakresie wymowy, struktur oraz sympatii lub antypatii do

uczenia się języków obcych w ogóle, a do tego pierwszego w szczególności” (Stasiak, 2008, s. 35). Od nauczyciela wymagana jest wiedza na temat psychiki i faz rozwojowych dziecka. Dodatkowo nauczyciel powinien odznaczać się znajomością i umiejętnością stosowania wszystkich technik dydaktycznych, które są związane z pracą z małymi dziećmi. Jego przygotowanie do pracy, styl bycia, zachowanie oraz sposób, w jaki prowadzi zajęcia, wpływa na motywację uczniów do udziału w lekcji. Również zwracanie się do uczniów w miły sposób powoduje, że mają oni pozytywny stosunek do zajęć (Stasiak, 2008).

Zdaniem J. Harmera „jednym z powodów, dla którego trudno jest podać generalny opis dobrego nauczyciela, jest fakt, że różni nauczyciele odnoszą sukcesy w różny sposób” (Harmer, 2007, s. 23). Autor dodaje, że „często mówi się, że dobrym nauczycielem się rodzi, a nie zostaje wyprodukowanym i wygląda na to, że niektórzy ludzie mają naturalną sympatię dla tego rodzaju pracy” (Harmer, 2007, s. 24). Oczywiście, jest grupa osób, które prowadzą zajęcia, ale osoby te nie posiadają naturalnego daru nauczania, a mimo to wciąż są lubiane wśród swoich wychowanków. Harmer podkreśla, że praca nauczyciela nie należy do najłatwiejszych, ale jest potrzebna i dzięki poczuciu pomocy uczniom i ich rozwojowi zostaje nagrodzona. Choć niektóre lekcje mogą być trudne i stresujące, a uczniowie mogą stwarzać problemy, to z drugiej strony warto pamiętać o tym, że praca z dziećmi przynosi dużo przyjemności nauczycielowi (Harmer, 2007).

Podobnie sylwetkę dobrego nauczyciela przedstawia M. Szalek, który uważa, że „największy wpływ na uczniów zdaje się wywierać osobowość nauczyciela, rozumiana jako szereg charakterystycznych dla niego właściwości psychicznych i sposobów zachowywania się oraz jego stosunków z otoczeniem” (Szalek, 2004, s. 70). Życzliwość, entuzjazm i zaangażowanie w pracę to tylko niektóre cechy cenione przez uczniów. Elementem motywującym dzieci do nauki języka jest przede wszystkim przyjazne nastawienie nauczyciela. Zdaniem autora, ważne jest, aby osoba prowadząca zajęcia nie tylko lubiła dzieci, ale także potrafiła okazywać to poprzez m.in. gesty, uśmiechy, stosowanie nagród w formie pochwały, jak również reagowanie na wypowiedzi swoich uczniów. Dodatkowym atutem dobrego nauczyciela są takie cechy charakteru, jak łatwość w nawiązywaniu kontaktów oraz poczucie humoru. To właśnie humor, który jest cen-

ną wartością, pomaga w wytworzeniu przyjemnej atmosfery oraz pomaga w procesie uczenia się. Kolejny czynnik kształtujący dobrego nauczyciela to kultura osobista. Jej najważniejszymi elementami są: naturalność zachowania, opanowanie, brak gwałtownych i nieprzewidzianych reakcji. Istotne jest, aby nauczyciel nie przybierał sztucznej pozy, ponieważ zostanie ona rozszyfrowana przez dzieci. Obiektywizm i sprawiedliwość to następne cechy, które są wysoko cenione wśród wychowanków. Pojęcie sprawiedliwości rozumiane jest przez uczniów jako jednakowe traktowanie oraz sprawiedliwe ocenianie (Szałek, 2004).

Zdaniem H. Komorowskiej „cechy i zachowania dobrego nauczyciela można podzielić na cztery wyraźne grupy. Są to:

- 1) umiejętności interakcyjne,
- 2) umiejętności pedagogiczne,
- 3) umiejętności językowe,
- 4) umiejętności dydaktyczne jako nauczyciela języka obcego” (Komorowska, 2003, s. 86).

Do pierwszej grupy zalicza się umiejętność kontaktowania się z uczniami. Ważny jest przyjazny stosunek do dzieci oraz zdolność okazywania życzliwości i pomocy w trudnych sytuacjach związanych nie tylko ze szkołą. Ponadto dobry nauczyciel powinien być dyskretny w sprawach prywatnych i rodzinnych swoich uczniów. Następnym elementem zaliczanym do umiejętności interakcyjnych jest chwalenie uczniów, dzięki czemu nawet najdrobniejsze sukcesy dzieci zostaną zauważone. „Dobry nauczyciel poprzez spontaniczność gestów, poruszanie się po klasie oraz mimice jest w stanie swoim zachowaniem przykuć uwagę swoich wychowanków do siebie i lekcji” (Komorowska, 2003, s. 87).

Umiejętności interakcyjne nauczyciela klas I–III szkoły podstawowej nie powinny ograniczać się tylko do relacji z dziećmi. Ważne jest, aby również zadbać o dobre stosunki z rodzicami w celu zapobiegania powstawaniu jakichkolwiek wątpliwości. Nauczyciel wczesnej edukacji powinien dysponować „wiedzą o prawidłowościach współdziałania i rozwoju społecznym uczniów, sprawnościami w modyfikowaniu własnego stylu kierowania grupą wychowanków w zależności od stopnia ich rozwoju i dojrzałości społeczno-moralnej oraz rozumieniem potrzeby współpracy z pozaszkol-

nymi uczestnikami procesu edukacyjnego i umiejętności współdziałania na rzecz tworzenia warunków do uczenia się we współpracy i współodpowiedzialności za końcowy ich efekt” (Szkolak, 2012, s. 203).

Umiejętności pedagogiczne to kolejna grupa cech i zachowań dobrego nauczyciela, która opiera się na organizowaniu nauki. Wśród nich H. Komorowska wyróżnia m.in. zdolność przygotowania dzieci do samodzielnej pracy, poprawę błędów popełnionych przez uczniów po ukończeniu swoich wypowiedzi, wprowadzanie krótkich ćwiczeń czy dużą różnorodność lekcji (Komorowska, 2003).

Trzecia grupa to umiejętności językowe, które związane są ze znajomością języka obcego. Autorka podkreśla, że w tym zakresie od nauczyciela wymagana jest przede wszystkim znajomość języka, którego uczy. Dodatkowo ważna jest wiedza dotycząca kultury danego obszaru językowego oraz kontakt z nią, na przykład czytając w języku obcym lub słuchając audycji radiowych (Komorowska, 2003).

Ostatnia sfera to umiejętności dydaktyczne, do której zalicza się sprawność nauczania języka obcego. Dobry nauczyciel języka prezentuje więcej nagranych tekstów oraz wprowadza wiersze i piosenki. Co więcej, zadaje prace domowe, które wymagają od uczniów sprawdzenia informacji w dodatkowej lekturze lub obejrzenia programu telewizyjnego w języku obcym. Inną ważną umiejętnością jest zachęcenie wychowanków do aktywnego uczestnictwa w lekcji, na przykład organizując pracę w parach lub grupach, oraz zachęcanie do samodzielnych wypowiedzi (Komorowska, 2003).

Dobre nauczanie języka angielskiego

Już wiadomo, że rola nauczyciela w procesie nauczania jest priorytetowa. Do jego obowiązków należy realizacja zadań dydaktyczno-wychowawczych. Cz. Kupisiewicz wymienia zadania, które mają wpływ na efekty nauczania i wychowania. Zalicza do nich:

- „kształtowanie umiejętności praktycznych i teoretycznych,
- pobudzanie do aktywności poznawczej oraz rozwijanie sił twórczych i zdolności innowacyjnych,
- zaznajamianie uczniów z systemem wartości,
- kształtowanie i rozwijanie zainteresowań,
- organizowanie życia społecznego wychowanków,

- stopniowe wdrażanie do aktywności społecznej i zawodowej, łącznie z samooceną i samokontrolą wyników własnej pracy” (Kupisiewicz, 2005, s. 155).

S. Phillips przedstawia kilka reguł, które nauczyciel języka powinien mieć na uwadze w czasie przygotowania zajęć dla dzieci. Wśród nich wymienia m.in.:

- ćwiczenia powinny być zrozumiałe, aby dzieci wiedziały, czego się od nich wymaga,
- zadania nie powinny wykraczać poza zakres zdolności dzieci,
- w większości zadania powinny skupiać się na mówieniu niż słuchaniu (zadania tego typu wśród dzieci w młodszym wieku szkolnym mogą zająć większość lekcji), (Phillips, 1993).

Należy pamiętać, że gry i piosenki, które włączają ruch, kolorowanie, naklejanie lub innego rodzaju aktywności, mają oczywistą wartość komunikacyjną w edukacji wczesnoszkolnej. Im bardziej ćwiczenie zadane przez nauczyciela jest przyjemne w rozwiązywaniu, tym więcej dziecko zapamięta, co spowoduje poczucie osiągnięcia i wzrost motywacji do dalszej nauki. Jak podkreśla H. Denisot, „nauczyciele powinni mieć możliwość zaoferowania swoim uczniom różnych zabawek (marionetki, maski, kostiumy, różne przedmioty), materiałów dydaktycznych (podręczniki, książki, gry) i korzystania z różnych mediów (wideo, Internet, telewizja, prasa dziecięca)” (Denisot, 2005, s. 25). Całą gamę gier, zabaw, działań nauczycieli ułatwiających dzieciom m.in. rozpoczęcie nauki języka angielskiego przedstawia A. Szkolak na podstawie artykułów zamieszczonych w czasopiśmie „Scholastic Instructor”. Jest to „czasopismo przeznaczone dla wszystkich podmiotów edukacyjnych zaangażowanych w wychowanie dziecka. Wydawcą czasopisma jest Scholastic Corporation – firma znana z publikowania materiałów edukacyjnych dla szkół, nauczycieli, rodziców i dzieci, i ich sprzedaży i dystrybucji wysyłkowej, poprzez kluby książki i targi, a także w sklepie internetowym. Ma również wyłączne prawa do publikacji w Stanach Zjednoczonych serii książek *Harry’ego Pottera* i *The Hunger Games*. Scholastic Corporation jest największym na świecie wydawcą i dystrybutorem książek dla dzieci, a historia firmy sięga lat 20. XX wieku” (Szkolak, 2014, s. 177).

A. Porczyk-Fromowitz również uważa, że w nauczaniu języka angielskiego bardzo ważny jest dobór materiałów dydaktycznych, dlatego nauczyciel powinien zadbać o materiały do zajęć, które bazują na ilustracji i dźwięku. Zdaniem autorki „praca z dziećmi jest ciężka i wymagająca, ale przynosi też dużo satysfakcji i zadowolenia” (Porczyk-Fromowitz, 2010, s. 79). Zarówno dla nauczyciela, jak i jego uczniów proces edukacyjny powinien być twórczy i radosny. Wspólne śpiewanie, recytowanie, imitacja lub inna zabawa tematyczna to tylko niektóre formy udziału nauczyciela w zajęciach z dziećmi. Oprócz tego autorka stwierdza, że praca z najmłodszymi wymaga różnorodności w doborze materiałów, a także umiejętności improwizacji w najmniej spodziewanym momencie. Ważne jest, aby nauczyciel wykazywał cierpliwość w stosunku do swoich uczniów, ponieważ dzieci w pierwszej kolejności uczą się słyszeć dźwięki, a dopiero później je mówić. Zajęcia wolne od rutyny, powinny przybrać formę zabawy, która wyzwala u ucznia pozytywne emocje oraz uczy, bawiąc (Porczyk-Fromowitz, 2010).

W procesie nauczania dzieci ważne jest, aby nauczyć je, jak powinny się uczyć (zob. Fisher, 1999). Ich proces edukacyjny nie powinien ograniczać się, zdaniem S. Phillips, do klasy szkolnej, podręczników i nauczyciela, ale powinny one mieć również możliwość do zdobywania umiejętności i stawania się niezależnymi, co w rezultacie pozwoli im kontynuować naukę poza szkołą, np. podczas spacerów i wycieczek. „Dobrze zorganizowane wycieczki i spacery mogą i powinny spełniać wszystkie warunki nowoczesnego wychowania i nauczania. Ma to szczególne znaczenie, ponieważ w dobie współczesnej cywilizacji rozwój naukowo-techniczny posunął się tak dalece, że oprócz osiągnięć naukowo-technicznych niesie za sobą również groźne, szkodliwe zjawiska powodujące – ze szkodą dla zdrowia – zmniejszenie aktywności ruchowej dzieci i dorosłych. Upowszechnianie przez nauczycieli tych swoistych form aktywności społecznej, intelektualnej i emocjonalnej, jakie stanowią wycieczka i spacer, ułatwia zaangażowanie dzieci w proces doświadczalnego poznawania świata oraz powoduje, że entuzjastycznie uczestniczą w zajęciach, że stają się one dla nich fascynującą zabawą. Wycieczki i spacery wychodzą naprzeciw naturalnym potrzebom dzieci, stanowią źródło zaspokojenia ciekawości świata, odkrywają obrazy przeszłości i teraźniejszości” (Szkolak, 2009, s. 95). Wycieczka cieszy się wśród dzieci w młodszym wieku szkolnym dużym zainteresowaniem, jest więc ważnym

motywem uczenia się i poznawania otaczającego świata, co pod względem dydaktycznym ma niemalże znaczenie. Jest niejednokrotnie konieczną i niezastąpioną, najbogatszą i najbardziej atrakcyjną formą organizacyjną procesu edukacyjnego (Szkolak, 2009).

M. Tomczyk-Jadach uważa, że niezależnie od tego, w jakim wieku są dzieci, *dobrą praktyką* w nauczaniu jest podejście wielozmysłowe (polisensoryczne) i interdyscyplinarne, a rolą nauczyciela w edukacji wczesnoszkolnej jest przede wszystkim zwrócenie uwagi na potrzeby dzieci. Są one związane z potrzebą ruchu, głośniejszego mówienia, jak również z potrzebą kreatywności (Tomczyk-Jadach, 2005).

Podobnego zdania jest H. Komorowska, która przedstawia potrzeby uczniów w młodszym wieku szkolnym oraz zasady pracy z dziećmi. Należą do nich m.in.:

- „potrzeba osłuchiwania dzieci z językiem obcym poprzez opowiadania, bajki, wiersze, piosenki itp.,
- potrzeba wprowadzania do nauki mówienia,
- brak podstaw i możliwości oparcia nauki na tekstach przeznaczonych do czytania,
- sposób pracy jest ważniejszy niż jej wymierny efekt” (Komorowska, 2003, s. 29).

Autorka przypomina, że nauczyciel powinien być osobą troskliwą i otwartą oraz dobrze wykształconą. Warto zadbać o otoczenie, w którym dzieci przebywają, zdobywając nowe umiejętności i wiedzę. Sale powinny być miejscem przytulnym, które są wyposażone w kącki dydaktyczne oraz gazetki ścienne (Komorowska, 2003).

Według I. Czai-Chudyby „zmiana postawy dziecka *uczę się, bo muszę*, w której szkoła jawi się jako przykry obowiązek, na postawę *uczę się, bo chcę* wymaga diagnozy zainteresowań i zdolności ucznia oraz zapewnienia mu warunków maksymalnego rozwoju. Powinna pomóc uświadomić uczniowi jego mocne strony – zasoby intelektualne i osobowościowe” (Czaja-Chudyba, 2013, s. 19). Zatem podczas nauki języka angielskiego, zwłaszcza na etapie edukacji wczesnoszkolnej, motywacja jest jednym z elementów, które wpływają na osiągnięte wyniki przez uczniów. Zdaniem Z. Dörnyei i E. Ushiody, w znaczeniu ogólnym „pojęcie motywacji prezentuje prawdzi-

wą zagadkę: ludzie używają jej w różnych kontekstach życia codziennego lub zawodowego bez poczucia problemu związanego ze znaczeniem motywacji i większość zgadza się z twierdzeniem, że termin motywacji określa coś ważnego” (Dörnyei, Ushioda, 2011, s. 7). Według K. Baumann „motywacja jest rozumiana jako wewnętrzny mechanizm, który uruchamia i organizuje ludzkie zachowania oraz kieruje na osiągnięcie celu” (Baumann, 2006, s. 39). Można wyróżnić elementy związane z problemem motywacji, które mogą pojawić się w procesie nauczania/uczenia się języków obcych:

- motywacja, która jest silnie rozbudzona u ucznia, przyczynia się do tego, że znajduje on czas na naukę,
- uczeń, który jest silnie zmotywowany, aktywnie uczestniczy w lekcji oraz z chęcią odrabia zadania domowe,
- dzięki motywacji przyjmowanie nowych informacji wzmacnia się, co w rezultacie powoduje lepszą i skuteczniejszą pracę oraz trwalsze zapamiętywanie (Strelau, 2000).

A. Jaroszewska podaje elementy procesu edukacyjnego, które powodują motywację/demotywację do nauki języka angielskiego. I tak np. duża liczba zadań pamięciowych i prac klasowych oraz monotonia to tylko niektóre formy pracy na lekcji, które nie są lubiane przez dzieci. Ogromnym zainteresowaniem cieszą się natomiast różnego rodzaju gry oraz zabawy językowe. Kolejnym aspektem dotyczącym prawidłowej realizacji nauczania języka angielskiego na etapie edukacji wczesnoszkolnej są zajęcia dodatkowe, które mogą wzbudzić motywację i zainteresowania uczniów, jeżeli są dostosowane do potrzeb dziecka. Ponadto ważny jest odpowiedni dobór ćwiczeń i zadań oraz gotowość nauczyciela do dopasowania toku lekcji do fizycznych oraz intelektualnych możliwości dzieci. Motywacją do nauki języka są czynniki zarówno zewnętrzne, jak i wewnętrzne. Z badań przeprowadzonych przez A. Jaroszewską wynika, że dzieci w młodszym wieku szkolnym w zdecydowanej większości wykazują pozytywne nastawienie oraz chęć do nauki języka obcego (Jaroszewska, 2010).

H. Komorowska wymienia kilka sposobów, które pomagają w utrzymaniu uwagi uczniów, co w rezultacie pomaga zwiększyć ich motywację do nauki języka obcego. Zalicza się do nich m.in.: klarowną strukturę lekcji, nieprzewidywalną kolejność wypowiedzi, zapewnienie atrakcyjności lekcji.

Autorka uważa, że „poza nadawaniem lekcji klarownej struktury, ważnym sposobem przeciwdziałania dekoncentracji i trudnościom dyscyplinarnym jest duża liczba krótkich aktywności” (Komorowska, 2003, s. 71). Ponadto należy utrzymać element niepewności związany z kolejnością wypowiedzi. Uczniowie, którzy wiedzą, że za chwilę mogą zostać zapytani, dekoncentrują się. Aby tego uniknąć, należy najpierw postawić pytanie, a następnie wymienić imię dziecka, które na nie odpowie. Warto również unikać tzw. pytań łańcuszkowych, które zadawane są po kolei ławkami lub rzędami (Komorowska, 2003).

J. Sarzała zwraca uwagę, że w procesie nauczania języków obcych możemy natknąć się na różnego rodzaju problemy. W wielu szkołach, szczególnie wielkomiejskich, bywa dużo dzieci w klasie. Jak twierdzi autor, w tak licznych klasach nie ma mowy o komforcie nauczania, a trudności uczniów zamiast być rozwiązywane, tylko się powiększają. Zdolne i pracowite dzieci opanują materiał, ale dla dzieci wymagających większej pomocy trudno znaleźć czas w takich warunkach. W rezultacie, im mniejszy jest udział dziecka w lekcji, tym większe zniechęcenie przedmiotem i negatywny stosunek do nauki. Kolejnym problemem może być nieśmiałość wśród uczniów. Praca w tak dużej grupie niejednokrotnie nie pozwala nauczycielowi na dotarcie do takiej osoby i wprowadzenie programu naprawczego, który mógłby pomóc nieśmiałym dzieciom w przełamywaniu barier, w ich odczuciu – nie do pokonania w nauce języka obcego. Rozwiązaniem dla uczniów z problemami w nauce są pozalekcyjne zajęcia dodatkowe. To dzięki nim uczniowie mają możliwość nadrobienia zaległości oraz opanowania bieżącego materiału. Aby sukces w procesie nauczania został w pełni osiągnięty, należy przede wszystkim pomagać dzieciom w rozwijaniu swoich umiejętności, zachęcać do uczestnictwa w kołach zainteresowań lub olimpiadach przedmiotowych (Sarzała, 2010).

Zakończenie

Podsumowując, dobre nauczanie to proces twórczy, wyzwalający inicjatywę i powodujący, że zarówno nauczyciel, jak i uczeń mają satysfakcję z tego, co robią. Natomiast dobry nauczyciel języka angielskiego powinien prawidłowo zaplanować proces edukacyjny oraz zaprezentować materiał nauczania w sposób przystępny dla dzieci w młodszym wieku szkolnym.

Wszystkie wymienione strategie dobrych praktyk w nauczaniu języka angielskiego na etapie edukacji wczesnoszkolnej są ze sobą powiązane i trudno je rozpatrywać osobno. Uzupełniają się i stanowią bardzo dobre drogowskazy do skutecznego nauczania i uczenia się.

Bibliografia

- Baumann K., *Czynniki podmiotowe wpływające na proces uczenia się języka obcego*, „Języki Obce w Szkole”, nr 1, 2006, s. 39–42.
- Brown H.D. (2001), *Teaching by Principles. An Interactive Approach to Language Pedagogy*, Logman, New York.
- Czaja-Chudyba I., *Dylematy i kierunki rozwoju zdolności uczniów w przestrzeni współczesnych zmian cywilizacyjnych*, „Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna”, nr 2, 2013, s. 7–20.
- Denisot H., *Nauczanie przedszkolne i wczesnoszkolne. Siedem uwag, aby odpowiedzieć na potrzeby dzieci*, „Języki Obce w Szkole”, nr 3, 2005, s. 24–26.
- Dörnyei Z. i Ushioda E. (2011), *Teaching and Researching. Motivation*, Pearson Education Limited, Harlow.
- Fisher R. (1999), *Uczymy, jak się uczyć*, WSiP, Warszawa.
- Harmer J. (2007), *How to Teach English*, Pearson Education Limited, Harlow.
- Jaroszewska A. (2010), *Kompetencje kluczowe nauczyciela-geragoga w kontekście nauczania języków obcych w wymiarze międzykulturowym*. W: W. Horyń, J. Maciejewski (red.), *Nauczyciel andragog we współczesnym społeczeństwie*, Wyd. Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław, s. 97–109.
- Komorowska H. (2003), *Metodyka nauczania języków obcych*, Fraszka Edukacyjna, Warszawa.
- Kupisiewicz Cz. (2005), *Podstawy dydaktyki*, WSiP, Warszawa.
- Phillips S. (1993), *Young learners*, University Press, Oxford.
- Porczyk-Fromowitz A., *Rady dla początkującego nauczyciela wczesnego nauczania języków obcych*, „Języki Obce w Szkole”, nr 2, 2010, s. 79–81.
- Sarzała J., *Zmagania małych uczniów z wielkimi problemami w nauce języków*, „Języki Obce w Szkole” nr 2, 2010, s. 106–109.
- Stasiak H., *Wczesnoszkolne nauczanie języków obcych – wyzwania i szanse*, „Języki Obce w Szkole”, nr 3, 2008, s. 31–37.
- Strelau J. (red.), (2008), *Psychologia. Podręcznik akademicki*, Gdańskie Wydawnictwo Pedagogiczne, Gdańsk.

- Szałek M. (2004), *Jak motywować uczniów do nauki języka angielskiego? Motywacja w teorii i praktyce*, WAGROS, Poznań.
- Szkolak A. (2009), *Spacery i wycieczki jako niezbędny element rozwoju aktywności dziecięcej*. W: J. Karczewska, M. Kwaśniewska (red.), *Dziecko sześćoletnie w szkole*, Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP, Kielce, s. 95–103.
- Szkolak A. (2012), *Kompetencje współdziałania nauczyciela wczesnej edukacji fundamentem partnerstwa edukacyjnego*. W: A. Pridavková, M. Klimovič (red.), *Komplexnosť a integrita v predprimárnej, primárnej a špeciálnej edukacji*, Wyd. Prešovskej Univerzity, Prešov, s. 200–206.
- Szkolak A. (2013), *Mistrzostwo zawodowe nauczycieli wczesnej edukacji. Istota, treść, uwarunkowania*, ATTYKA, Kraków.
- Szkolak A., *Gry i zabawy na start edukacyjny – przegląd artykułów z amerykańskiego czasopisma Scholastic Instructor*, „Pedagogika Przedszkolna i Wczesnoszkolna”, nr 3, 2014, s. 177–192.
- Tomczyk-Jadach M., *O teorii i praktyce mnożenia inteligencji. Uczenie się języków wzbogaca – nas samych, nasze życie – pozwala nam ciągle doskonalić naszą wiedzę i umiejętności*, „Języki Obce w Szkole”, nr 3, 2005, s. 99–102.

Źródła internetowe

- Meador D., *What are some Characteristics that Make the Perfect Student?*, <http://teaching.about.com/od/ParentalInvolvement/f/What-Are-Some-Characteristics-That-Make-The-Perfect-Student.htm> (data dostępu: 19.01.2016).
- Ward W.A., *Quotes*, <http://www.brainyquote.com/quotes/quotes/w/williamart103463.html> (data dostępu: 18.01.2016).